

Profesionālās izglītības kompetences centrs
"Rīgas Dizaina un mākslas vidusskola"

Reģ. Nr. 3334303102, K.Valdemāra iela 139, Rīga, LV-1013, tālr. 67360823, e-pasts rdmv@rdmv.lv

Ieteikumi skolotājiem darbā ar 21. gadsimta izglītojamajiem

Svetlana Oše
PIKC „Rīgas Dizaina un mākslas vidusskola”
pedagoģe

Rīgā, 2020

Materiāla mērķis: sniegt ieteikumus skolotājiem darbā ar 21. gadsimta izglītojamajiem, realizējot kompetenču pieeju mācību saturā.

Materiāla apraksts: metodiskais materiāls sniedz vērtīgu informāciju skolotājiem, kādus ieteikumus būtu nepieciešams ievērot, lai sekmīgi realizētu kompetenču pieeju mācību saturā darbā ar 21. gadsimta izglītojamajiem.

Rezultāts: pielietojot izstrādātus ieteikumus mācību procesā, tas palīdzētu skolēniem vispusīgi un harmoniski attīstīties mācību procesā.

Mūsdienu tehnoloģiju laikmetā bieži vien tiek runāts par izglītības kvalitāti un “cilvēku” kā vērtību, bet tiek aizmirsts, ka tehnoloģijas bērnu, jauniešu vai pat pieaugušo rokās parasti tiek izmantotas nepilnīgi vai nepareizi, jo mūsdienu skolās lielākoties netiek pievērsta pietiekama uzmanība talantīgās un inovatīvās domāšanas mācīšanai, kas rada nepareizu un nepietiekamu tehnoloģisko resursu izmantošanu daudziem apdāvinātiem izglītojamajiem, kas, savukārt, traucē viņiem attīstīt savu radošo potenciālu pilnībā un kļūst par dažādu jomu ekspertiem, kā rezultātā liek viņiem izjust stresu (Nor Aimi Bin Hj. Harun, 2019).

Tiek zinātniski atklāts (Winner, E., 2012), ka daudzi apdāvinātie bērni ir izcili mācībās skolā, bet praktiskajā dzīvē pēc skolas vai universitātes beigšanas viņi ne vienmēr sasniedz karjeras virsotni vai kļūst par savas jomas ekspertiem, par ko daudzi apdāvināto bērnu vecāki ir neizpratnē, jo bieži vien vecāki neizprot savu lomu apdāvināto bērnu audzināšanā (Baimukanova, R. 2020).

Pēdējos trīsdesmit gados cilvēces attīstībā notikušas vairākas radikālas pārmaiņas – ir izdarīti daudzi izcili zinātnes atklājumi un atrisinātas dažādas šķietami neatrisināmas problēmas, tomēr sabiedrība ir saskārusies arī ar jauniem līdz šim nezināmiem izaicinājumiem. Šīs pārmaiņas skar lielā mērā arī izglītību, jo tieši izglītībai un izglītības darbiniekiem ir ļoti nozīmīga loma, lai varētu izmantot šīs jaunās pārmaiņas, veicinot pozitīvo virzību un neitralizējot negatīvās parādības mūsdienu sabiedrībā. Izglītības problēmas 21. gadsimtā galvenokārt tiek aplūkotas cilvēces globālo problēmu, intelektuālo revolūciju, domāšanas kultūras attīstības un pedagoģiskās domas paradigmu maiņas kontekstā. Izglītība mūsdienās vairs nav tikai mācīšana un mācīšanās, bet tā ietver sevī arī mūžizglītību, mobilitāti, integrāciju, tālākizglītību un citas jomas. Atbilstoši šīm pārmaiņām, mainās gan izglītības sistēmas organizācija, gan mācīšanas un mācīšanās metodes, kā arī tiek izvirzītas jaunas prasības pret izglītības kvalitāti. Prof. Oskars Zīds norāda (Zīds, 2006), ka šī kvalitāte veidojas sabiedrībai attīstības gaitā un izpaužas nepārtrauktā procesā, kas valsts līmenī tiek īstenotas ar reformām, bet skolā ar inovācijām.

Dž. Rifkins (Rifkins, 2004) uzskata, ka, pasaules ekonomikai no jauna mainot prioritātes un pārejot no preču un pakalpojuma patēriņa uz kultūras un dzīves pieredzes patēriņu, cilvēka daba arī mainās. Tagad cilvēki pakāpeniski spiesti kļūst par pasaules pilsoņiem (Ozols, 2005), tanī pašā laikā cenšoties nezaudēt saikni ar savu tautu un vietējo sabiedrību. Tādēļ mūsdienās izglītības iestādēm viens no stratēģiskajiem mērķiem ir sagatavot indivīdu, kurš ir konkurētspējīgs ar savām prasmēm, zināšanām

un spējām, kurš ir sabiedriski aktīvs pilsonis, kas spēj dot savu ieguldījumu arī valsts demokratizācijas procesā. Izglītībai galvenokārt jābūt pret aizspriedumiem un diskrimināciju. Skolotājiem jāpalīdz skolēniem rast prieku no citu cilvēku dažādības un mācīties no kontrastējošā, attīstot tādā veidā cieņu un iecietību pret grupām ar dažādu dzīves veidu un pasaules uztveri. Izglītības pamatuzdevums ir nodrošināt iespēju visus cilvēku talantus attīstīt līdz pilnībai, tai skaitā veidot atbildību katrā cilvēkā par savu dzīvi un personisko mērķu sasniegšanu.

Mūsdienās izglītības paradigmu maiņa no mācīšanas uz mācīšanos veicina kompetenču pieejas nepieciešamību skolās, kas savulaik prasa sevišķu skolotāja erudīciju un meistarību. Izmantojot kompetenču pieeju mācību saturā, skolotāja domāšana ir virzīta, galvenokārt, uz skolēna mācību motivāciju, interesēm, viņa spējām un iespējām, mācīšanās stilu, kā arī uz indivīda vispusīgas un harmoniskas attīstības veicināšanu.

Valsts izglītības satura centra īstenotais projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (Skola 2030), kas paredz tādu vispārējās izglītības saturu, kur izglītojamie gūs mūsdienīgai dzīvei nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes (Skola 2030, 2019), ir pareizais virziens tikai pie nosacījuma, ja tas palīdz attīstīt katras personas reālās dzīves iemaņas un radošās prasmes. Tas, savukārt, nodrošinātu prasmīgāku nekā līdz šim tehnoloģiju izmantošanu, attīstītu kritisko domāšanu un radošumu, tādējādi ieviešot izglītības procesa individualizāciju un talantu attīstības iniciatīvas, kvalitatīvus un vispusīgus izglītības pasākumus skolas vidē (Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam, 2020).

Tādējādi, lai palīdzētu skolēniem vispusīgi un harmoniski attīstīties mācību procesā, realizējot kompetenču pieeju mācību saturā, es izstrādāju sekojošus ieteikumus skolotājiem:

- skolotāju komandai jābūt saliedētai un draudzīgai, strādājot pie kopīgiem mērķiem, jo tikai saliedēta un draudzīga skolotāju komanda var sasniegt izcilu rezultātu, realizējot kompetenču pieeju mācību procesā;
- nodrošināt skolotāju savstarpējo informācijas apmaiņu par kompetenču pieejas izmantošanu mācību saturā, tas ir būtiski, lai skolotāji ir informēti par jaunākajām tendencēm izglītībā;

- informēt skolēnus par skolotāja un skolēna lomu kompetenču pieejā, kas arī ir viens no būtiskajiem aspektiem sekmīgas kompetenču pieejas realizēšanai;
- katru dienu un katrā stundā jāveido tāda pedagoģiskā vide, kurā ikvienam izglītojamajam veidojas veselīga pašapziņa, atbildības sajūta, cieņa un mīlestība pret sevi un apkārtējiem;
- sekmēt skolēna personības attīstību un pašnoteikšanos, lai izglītojamie veidotos par vispusīgiem un harmoniski attīstītiem indivīdiem mācību procesā;
- veicināt skolēnu motivāciju mācīties, kā arī paaugstināt pašvērtējumu;
- sekmēt skolotāja - skolēna mijiedarbību un sadarbību;
- veicināt skolēnu savstarpējo sadarbību, organizējot viņu darbu tā, lai viņi varētu dalīties savās domās ar citiem;
- sekmēt skolēna spēju izkopt savu individualitāti;
- atzinīgi vērtēt un rosināt skolēnu daudzveidīgo intelektu;
- padziļināt un paplašināt audzēkņu personīgo darbības pieredzi;
- nodrošināt individuālo pieeju katram skolēnam, pievēršot uzmanību ikviena vajadzībām, īpatnībām un vēlmēm;
- izmantot daudzveidīgas mācību darba formas, uzsvaru liekot uz mācīšanās procesu;
- mērķtiecīgi izvēlēties mācību saturu, ļaujot pašiem skolēniem piedalīties mācību vielas un metožu izvēlē;
- sekot, lai stundas mērķus noteiktu paši skolēni;
- ļaut pašiem skolēniem piedalīties vērtēšanas procesā, jo tas motivē audzēkņus un ceļ viņu pašapziņu;
- nodrošināt skaidru un biežu atgriezenisko saiti, kura informē skolēnus par prasmju uzlabošanos;
- iekārtot klasi tā, lai tajā būtu mācību zonas un iespējas pašiem skolēniem izvēlēties uzdevumus;
- diferencēt tādus uzdevumus, par kuriem ir atbildīgi skolēni;
- izmantot tādus uzskates līdzekļus, kas respektē skolēnu īpatnību daudzveidību un atšķirības;
- pasūtīt tādus materiālus, kas nepieciešami skolēniem ar īpašām vajadzībām, piemēram, lielu iespiedburtu grāmatas, piemērotus videomateriālus u.tml.;
- ļaut skolēniem paust iniciatīvu, pašiem izvēlēties tematus un vadīt sarunas;

- nodrošināt prasmju apgūšanu skolēniem atbilstošā līmenī;
- līdz minimumam samazināt jebkādas nepatīkamas sekas, kuras var skart skolēnu pēc iesaistīšanās mācību procesā.

Manuprāt, ievērojot visus iepriekšminētos ieteikumus, tas palīdz padarīt mācību procesu diferencētāku un skolēniem saistošāku, jo, ieceļot skolēnus mācību procesa centrā un pievēršot uzmanību viņu vajadzībām, tas nozīmē, ka izglītojamie sāk mācīties to, kas viņus interesē un kas viņiem ir nepieciešams.

Materiāla sagatavošanā izmantojamie informācijas avoti:

1. Baimukanova, R. (2020). Parenting Gifted and Talented Childten: Challenged Parents Have and Their Role in Children's Academic Performance. iegūts no: <https://nur.nu.edu.kz/handle/123456789/4831> [Sk. 21.07.2020.]
2. Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam. Gala redakcijas projekts 04.02.2020. Iegūts no: https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/20200204_NAP_2021_2027_gala_redakcija_projekts_.pdf [Sk.21.07.2020.]
3. Nor Aimi Bin Hj. Harun. (2019). Identifying Levels and Stress Symptoms among gifted and talented children. iegūts no: <https://pdfs.semanticscholar.org/664d/f635c9cdc5f9c9e81d3ea10d7cd49c7168cf.pdf> [Sk.21.07.2020.]
4. Rifkins, Dž. *Jaunās ekonomikas laikmets*. Rīga: Jumava, 2004.
5. SKOLA 2030. Par projektu: Atbalsts mācību pieejas maiņai. Iegūts no: <https://www.skola2030.lv/lv/par-projektu> [Sk. 16.09.2020.]
6. Ozols, R. Kādā virzienā dodas izglītība? *Diena*, 2005. gada 27.aprīlī.
7. Zīds, O. Skola un skolotājs mainīgajā sabiedrībā – vadītāja izaicinājums. IZM Valsts Jaunatnes Iniciatīvu Centra konference. *Skolas vides nozīme veiksmīga pedagoģiskā procesa nodrošināšanā*. Rīga, 2008. gada 14. februārī.